

Татарко Вікторія,
викладачка Кобеляцької дитячої музичної
школи Кобеляцької міської ради,
Русняк Юлія,
викладачка Кобеляцької дитячої музичної
школи Кобеляцької міської ради
(м. Кобеляки)

ЛІРИЧНІ ПІСНІ МАРУСІ ЧУРАЙ

***Анотація.** У статті простежено постать Марусі – талановитої складачки пісень. Акцентовано увагу на творчому доробку славної поетеси та співачки Марусі Чурай, що став ліричною музичною спадщиною українського народу.*

***Ключові слова:** Маруся Чурай, Грицько Бобренко, Іван Іскра, Богдан Хмельницький, ліричні пісні.*

Великим скарбом і значним надбанням українського народу є лірична пісня, яка передається з покоління в покоління. До легендарних постатей поетів належить славнозвісна Маруся Чурай. Народжена для любові, вона не знала її радощів і всі свої надії, все своє любляче серце по краплині сточила у неперевершені пісні, що й зараз озиваються в наших серцях, вражають щирістю висловленого в них почуття, довершеністю форми, чарівністю мелодій.

Ішов милий горонькою,
Мила – під горою,
Зацвів милий роженькою,
Мила калиною.

Дійсно, зацвіла калиною, закрасувалась на луках нашого мелосу творчість народної поетеси. Три віки ходять пісні М. Чурай по нашій землі, три віки любові подарувала дівчина людям.

Сьогодні пісні поетеси та співачки Марини Гордіївни Чурай користуються великою народною любов'ю. Але до нас не дійшли записи переказів про Марусю, вони, можливо, загубилися в архівах тих осіб, що

колись збирали усні народні оповідання про талановиту поетесу, хоча художні та наукові твори свідчать про існування цього фольклору.

Маруся Чурай наша землячка, народилася в 1625 р. в м. Полтаві, недалеко від того місця, де в 1650 р. був збудований Хрестовоздвиженський монастир, що зберігся до наших днів.

Пливла собі у сиву давнину	Там, недалеко, хати в затінку
Замріяна і тиха річка Лтава	З криницею була, як і годиться
З'явилося згодом місто у степу	Колись у тому самому саду
І гордо нарекли його Полтава.	Жила собі Маруся-Чарівниця

[4, с. 142–195].

Батько Марусі, Гордій, був людиною звияжною, чесною, палко любив Україну, але рано загинув від рук поляків. Мати, Горпина, жила вдвох із дочкою, і полтавці оточили літню жінку і її доньку теплотою і увагою. Цьому сприяла і обдарованість Марусі, а також чарівна зовнішність, добре серце і чудовий голос дівчини. Один із сучасників Марусі зазначав, «що чорні очі її горіли як вогонь у кришталевій лампаді, обличчя було біле, як віск, стан високий і прямий як свічка, а голос... ах що то за голос був!» [1].

Звичайно з такою чарівною зовнішністю, маючи життєрадісну вдачу, дівчина подобалась місцевим парубкам. Серед них був молодий козак Полтавського полку Іван Іскра, який був прихильником Б. Хмельницького. Він був мовчазної, похмурої вдачі, але благородний і чесний. Хлопець палко кохав Марусю, хоч ніколи й не розкривав їй своїх почуттів, бо знав, що її серце належало іншому – Грицеві Бобренку, який був високого зросту, з руськими кучерями та карими очима. Він вигідно відрізнявся від Івана. Проте Гриць був людиною слабовільною, безхарактерною. Хлопець робив все так, як наказувала йому мати, вона йому обрала іншу дівчину – Галю Вишняк. Маруся дуже болісно переживала, коли Гриць не приходив на побачення. Тоді вона писала сумні пісні «Болить моя головонька», «Ішов милий горонькою».

Маруся висміювала вади свого коханого у піснях, але вона не хотіла

показати його ледачим, а лише натякала, що Гриця ніхто не цікавив крім коханої. Навесні 1648 р. розпочалася визвольна війна українського народу проти польської шляхти, до якої приєдналися Іван Іскра та Гриць Бобренко. Для Марусі розлука з коханим була тяжким ударом. Тоді вона склала чудову пісню, сповнену глибокого болю і страху перед невідомим – «Засвіт встали козаченьки». Поетичне обдарування Марусі розквітає пишним цвітом, й переживання, туга за коханим перетворюється у нові рядки, нові пісні та думи – «В огороді хмелинонька рядки устилає», «Шумить-гуде дібровонька» та ін. Сумуючи за Грицем, Маруся пішла на прощу до Києво-Печерської Лаври, там вона створила одну з найкращих своїх пісень «Віють вітри», в якій з великою силою виявляє душевний біль дівчини. Восени 1648 р., коли козаки повернулися додому, Іван Іскра розповів, що Гриць скорився своїй матері і одружився з Галею. У відчаї Маруся кинулася із греблі у Ворсклу, щоб покінчити з життям, але була врятована Іваном Іскрою, який був поблизу.

Незабаром сталися події, які змінили життя Марусі. Якось вона прийшла на вечорниці до своєї приятельки і зустріла там Гриця зі своєю дружиною. Ревнощі, згадки про нещасне кохання – все це разом завирувало в її душі, породило план помсти, про яку ми дізнаємося із пісні «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці».

У неділю рано зіллячко копала, У середу рано Гриця отруїла
А у понеділок переполоскала, У четвер надвечір Гриценько помер
Як прийшов вівторок – зілля ізварила, А прийшла п'ятниця – поховали
Гриця» [4, с. 142–195].

В пісні немає натяку на каяття або жаль з приводу заподіяного. Це дає підставу вважати, що пісню було створено до отруєння.

Марусю суд засудив до смертної кари у 1652 році. В день страти, під час читання вироку через натовп прорвався вершник, який іменем Б. Хмельницького припинив читання вироку і вручив гетьманський наказ, в якому вказано: «В розумі ніхто не губить, кого щиро любить. Отже, і карати

без розуму не доводиться. Тому наказую: зарахувати голову полтавського урядника Гордія Чурая, відрубану ворогами, за голову його дочки М. Чурай, в пам'ять героїчної загибелі батька і заради чудових пісень. Марину Чурай з-під варти звільнити». Критики стверджують, що то був І. Іскра. Але дівчина прожила після того недовго і померла в каятті 1653 року.

Пісня «Ой не ходи, Грицю» була, очевидно, останнім твором талановитої поетеси, творчість якої має для української літератури велике значення. Відомо, що фольклорні матеріали відбивають історичну правду. Пісні є дзеркалом народної душі і відображають певні історичні події, незалежно від того торкаються вони історії чи життя окремої людини. Зібрані нашими попередниками народні перекази і пісні свідчать про те, що М. Чурай історична особа. Але до того часу, доки не будуть знайдені архівні матеріали про Марусю, ці припущення межуватимуть з легендарними розповідями. Ось чому М. Чурай вважається напів легендарною особою.

На сьогодні відомо близько 20 пісень Марусі, які розповідають про її особисті переживання. Проте творча спадщина цієї дівчини ними не обмежується, адже відомо, що Маруся Чурай складала пісні з приводу найрізноманітніших життєвих подій. Мабуть, багато цих пісень до нас не дійшло, деякі, безперечно, й досі живуть у народі як безіменні фольклорні твори.

Українська література гордиться славною дочкою українського народу, видатною поетесою, співачкою і складачкою пісень М. Чурай. Маруся з нами, вона тут, поміж людей, які співають її пісні, вона на Співочому полі Полтавщини, яке носить її ім'я, її іменем названі вулиці, кращу співачку сучасності Раїсу Кириченко називали Чураївною, на честь Марусі випущена марка. Вона в маленьких селах і великих містах нашої землі.

Маруся Чурай – це дівчина з легенди!

Це дівчина – не просто так Маруся,

Це голос наш – це пісня, це душа...[4, с. 142–195].

Список використаних джерел

1. Немировський О. О. Чурай Маруся [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. :Наукова думка, 2013. 688 с. //URL: http://www.history.org.ua/?termin=churajj_marusja
2. Костенко Л. Маруся Чурай. Історичний роман у віршах. Київ, 1979.
3. Енциклопедія українознавства для школярів і студентів. Донецьк : Сталкер, 2000. 496 с.
4. Чемерис В. Засвіт встали козаченьки... Повість. Борисфен – 90: фантастика, пригоди, історія. Повісті, оповідання, нариси. Дніпропетровськ: Січ, 1991. 296 с. С. 142-195.

Темник Сергій,
викладач Хорольської мистецької школи,
Ювченко Олена,
викладачка Хорольської мистецької
школи (м.°Хорол)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ДМШ НА УРОКАХ ФОРТЕПІАНО

***Анотація.** Фортепіанне навчання не може здійснюватися без самостійного музичного мислення. Тому вивчення особливостей процесу навчання гри на фортепіано і формування відповідних навичок слід розглядати як умову розвитку самостійності учнів і підвищення рівня виконавської культури учнів.*

***Ключові слова:** самостійність мислення, педагогічна умова, формування компонентів, стимулювання, організація.*

Основною умовою розвитку піаніста-початківця є активізація процесу самостійності музичного мислення, тому комплексний характер педагогічного впливу має бути спрямованим на формування як окремих